

Обрад Станојевић

ПРИЛОГ ЗА ЈЕДНУ БИОГРАФИЈУ

*У неким особинама научници
су налик на децу.*

Клод Симон

Недавно нас је (Симу Аврамовића и мене) Јованка Атанацковић, бивши наш студент и победница у такмичењу беседника, позвала да гостујемо као чланови жирија у такмичењу средњошколаца гимназије у Пожаревцу. Јованка их је припремала користећи своје искуство са такмичења и све је било изненађујуће добро.

Пре почетка приредбе, директор гимназије г. Зоран Глигоријевић, за кога испоставило да ми је земљак, Топличанин, увео нас је у своју канцеларију. Показао је два сведочанства која су побудила моје интересовање. Била су то сведочанства једног ученика са села, и то седмог разреда, из 1932, и осмог разреда из следеће, 1933. године. Ево шта је у првом стајало.

У рубрици „Кривице и казне“:

1. Петог фебруара – „Укор разредног старешине за чињење нереди у разреду пред час.“

2. Четвртог априла (пролеће живота и као годишње доба подстиче на немир) – „Укор разредног старешине за ометање рада у разреду.“

3. Шеснаестог априла (казне су све строже) – „Укор директора за стварање нереди у разреду као редар.“ Заиста разумемо ову казну пред искључење када неко као редар прави неред а и пре тога је кажњаван.

И није чудо што су се у опису владања нашле следеће опаске: „надмен, уображаван, никако не уме да се влада и понаша при разговору“. И на крају, као врста пресуде: „неваспитан“. Све је то исписано лепим рукописом, у уобичајеном, помало бирократском

стилу оног времена („чињење нерета“, „уображаван“, „ометање рада“, „стварање нерета“).

Следеће године тај ученик једва да је нешто бољи. Рукопис је исти, значи и разредни старешина. Кажњен је само једном, 23 јануара 1933. – „Укор разредног већа за шале и испаде на часовима.“ И општа оцена владања је нешто повољнија: „детињасто шаљив, неозбиљан“. Ипак је боље „детињаст и неозбиљан“, него „неваспитан“, а оно „шаљив“ пре звучи као симпатична особина. Можда је једна година животног искуства учинила своје. Или околност што је претходне године становао код поткивача Живана Живковића, а ове код свештеника Данила Радовановића. У рубрици „Родитељ или старатељ“ стоји: „Душан и Зорка Антонијевић, земљорадници.“ Вероватно је реч о деди и баби. Колико ми је познато, рано је остао без оба родитеља.

Међутим, на другој страни, у рубрици „Учење“ стоји: „беспрекорно знање и интересовање“. Претходне године је стајало само: „беспрекорно“.

Изгледа да је ученик нешто смањιο „уображаваност“ и „неваспитање“ а побољшао знање и интересовање.

Чини се да су професори успели да раздвоје владање од знања, што је и поштено. У седмом разреду је имао само једну четворку, из Природописа, а у осмом из Историје.

Тај исти ученик је потом уписао Правни факултет у Београду и имао је обичај да на испиту каже (према казивању његове школске другарице и земљакиње Ружице Гузине): „Професоре, питајте ме за десет, мислим да знам за толико.“ И добијао би десет. Неко је рекао: „Шта остаје неталентованом, него да буде скроман и добар.“ Слична је и мисао Гетеова: „Само су подлаци скромни.“ Вероватно је мислио на ону врсту неискрености, на онај тип особе коју Руси називају *Сахар* („*Шећерко*“) *Мегович*.

Да даље не остављам читаоце у недоумици, ни оне који можда већ нагађају о коме се ради. Реч је о ученику из села Милошевца, недалеко од Пожаревца, Радомиру Лукићу, будућем професору Правног факултета и академику.

Ово мало података наводи на размишљање.

Најпре – откуд то један обдарен млади човек, будући омиљени професор и академик, буде у таквом сукобу са правилима понашања у школи?

За нашег ученика разредни старешина тврди да је „детињасто шаљив“.

Конрад Лоренц је рекао да је детиња наивност једна од најважнијих, најнеопходнијих и у најплеменитијем смислу хуманих

обележја човека. И наводи Шилерову мисао: „Човек је сасвим човек само тамо где се игра.“ А Томас Ман је запазио колико је Ајнштајн, чак и у дубокој старости, имао нечег дечијег. Зато песник Антић поручује свима да задрже бар мрву детињства. И наш Лукић је имао нечег дечијег у лику. Вероватно је објашњење тог феномена у околности што деца имају радозналост и не прихватају устаљене представе. Они вечито истражују, док одрасли прихватају свет какав јесте. Можда је то један од разлога познатог феномена да су жене интелегентније као репродуктивци, али да су мање постигле на пољу стваралаштва. Узмимо само број жена-пјаниста, који је велик, и број женских композитора, који је много мањи. Објашњење може бити у такође познатом феномену да мушкарци касније или никада не сазревају.

Изгледа да је школа пројектована за осредњу памет. А и како би другачије а да буде прихватљива за већину. Зато су многи натпросечни ђаци осећали да их она гуши и да им је досадна. Изократ је рекао да је у школи неким ученицима потребна узда, а неким мамузе. Радомиру Лукићу, као и већем броју обдарених, нису биле потребне мамузе. Толстој, који је почео па баталио студије права, незадовољан постојећим системом школа, покушао је да децу из околине образује и васпитава у посебној школи, коју је сам замислио. Маркс је такође уписао правни факултет и написао један семинарски рад из Римског права, али га није окончао. Отац му је у писмима пребацивао да много посећује кафане, а мало учи. А и касније је био несташан, тако да је његова кућна помоћница добила дете, па је Карл молио Фридриха (Енгелса), који се никада није женио, да изјави како је дете његово. И овај, који му је до краја живота остао веран пријатељ, прихвата и ту молбу, да би тек у тестаменту открио тајну тог очинства.

Јунг је рекао (*О развоју личности*, стр. 126) да је обдареном у школи досадно, зато се дешава да подбаца као ђак. И закључио: „Често су обдарени заосталог душевног развоја.“ Верди није положио пријемни испит на музичкој академији која данас носи његово име. Ајнштајн није био успешан ђак, није положио пријемни на Политехничком институту у Цириху. И тако све до деце Самерхила, што је још један неуспео експеримент.

Радомир Лукић није био скроман као ђак (био је „убражаван“, каже разредни старешина). И на студијама је тражио од професора да му поставе најтежа питања како би показао своје знање.

О томе занимљиве податке даје Елијас Канети, нобеловац, у свом аутобиографском роману. Рођен је у Бугарској, у јеврејској породици, али је затим прешао у Швајцарску, на безбеднији терен. Приметио је да га ђаци не воле и пожалио се директору гимназије.

Овај је подигао очи са неких списа и добацио му: „Мање дижи руку.“ На то Канети, правдајући себе, даје објашњење: одлични ђаци немају намеру да друге понизе дизањем два прста, да се надгорњавају са одељењем, они само желе да покажу шта знају. То је нешто слично оном када Нушић, као мало дете, показује ноге и виче: „Ја имам нове 'пеле.“ Овде то значи: „Ја то знам.“

У време када је моја генерација уписала Факултет, давне 1952, а било нас је преко три хиљаде, имали смо добар избор професора и поред страдања током рата. Аристократа по појави и гестовима, Мехмед Беговић из Породичног права; барокно речит Алберт Вајс из Опште историје; професор Судске медицине, Јевтић – отац школског друга и касније колеге Драгоша Јевтића, са оним опорим хумором коме су склони лекари; брзомислећи и прецизни Боривоје Познић из Грађанског судског поступка. Али су се два предавача издвајала, Радомир Лукић на првој години и Михаило Константиновић на трећој. Два изданка исте културе, истог народа и два антипода. Један Моравац, врцавог духа, кога је аудиторјум могао да понесе у друге екскурсе ван главне теме. Други, Динарац, достојанствен, са исклесаним реченицама („карактер“ је настао од грчког „уклесан у камену“), без иједне сувишне речи или геста. Један је могао и да импровизује, а други се темељно припремао.¹ Лукић спреман на шалу, Константиновић са дискретним смислом за хумор. И једног и другог су долазили да слушају и студенти других факултета или дипломирани правници.

Године 1954. прослављана је стопедесета годишњица Првог српског устанка. Веома скромно, као двестота. У првом случају под притиском црвене интернационале и зазирања од свих манифестација које су имале национално обележје, а у другом у страху од „плаве интернационале“, иако су и у једној и у другој најчешће били људи истог профила, или чак исти људи али са великом способношћу прилагођавања захтевима времена. Тим поводом повели су нас студенте на екскурзију у Орашац и Аранђеловац.

Неко је после ручка развукао хармонику и засвирао коло. На моје изненађење, јер сам у професорима тада гледао бића налик боговима, ухвати се Радомир Лукић и поче да преплиће ногама. Не бих могао да замислим Михаила Константиновића да заигра „ситно калуђерски“.

У време када сам био декан, прослављали смо стопедесто-гошињицу постојања. Мој претходник, покојни Миша Петровић,

1 Када је једном Михаило Константиновић срео Радомира Ђуровића и запитао га шта ради, овај је одговорио да припрема час на последипломским студијама, али да има довољно времена – два дана. На то је Константиновић рекао: „Само два дана?“

почео је неке припреме за прославу, али је одустао јер су му неки важни гости отказали. Сматрао је да ту годишњицу или ваља прославити како доликује или треба одустати. Нисам се сложио. Мислио сам да би било штета да и тај јубилеј пропустимо. Сто година није било могуће обележити јер је те, 1941, немачки Вермахт сместио штаб за југоисток у зграду Факултета, а неки наши професори су одведени у логор, где су ликвидирани. Професор Ловчевић је једва успео да спасе библиотеку од пламена, јер је на свом течном немачком запитао команданта: „Зар ће нација која је дала једног Гетеа и Шилера спаљивати књиге?“

За кратко време, уз помоћ продекана и одабраног тима, са веома скромним средствима, успели смо да обележимо ову важну годишњицу и да доведмо госте из иностранства. Том приликом јавио ми се професор Лукић са предлогом да именујемо амфитеатре по нашим истакнутим професорима који су предавали током тог века и по. Одмах сам то прихватио и, уз саветовање са продеканима и шефовима катедри, одредили смо називе већини амфитеатара и понеком семинару, почев од амфитеатра I, који је добио име Јована Стерије Поповића. Оставио сам нашу „петицу“ без назива. Многи су то схватили као жељу да останемо верни уобичајеном њеном називу – чувена „петица“. Међутим, имао сам другу намеру. Хтео сам да тај амфитеатар добије име по најпопуларнијем професору који је у њему предавао, тј. да га сачувам за Радомира Лукића.

Када је преминуо, писмено сам предложио тадашњој управи да се тако назове „петица“ и то је прихваћено.

Желео сам да га укључим у такмичење студената у беседништву, макар као гледаоца, и верујем да би уживао слушајући ту ревију младости, речитости и храбрости. Међутим, године су чиниле своје и он није могао да прихвати позив. Ускоро је доспео у болницу и преминуо.

Али ни у тим последњим часовима живота није га напуштала жеља да се нашали. Причао ми је његов зет, Ратко Марковић, о томе како се породица окупила око постеље проф. Лукића, коме се ближио крај: син и кћи, снаха, зет. Он отвори очи и проговори: „А и ови ће да награбусе.“ На то ће његов син: „Па, тата, нема смисла. Да није било Ратка, не би имао овај посебни апартман и негу.“ На то Лукић поново отвори очи и дода: „И ови ће да награбусе што нису спремили огрев за зиму.“ Била је то последња његова духовитост – те ноћи је отишао у земљу „из које се ниједан путник вратио није“. А „ови“ су ускоро заиста „награбусили“.